18

משפטים Mishpatim

Exodus 21:1-24:18

21

ואַלָה הַמשפטים אַשר תַשים לפניהם: 1 These are the rules that you shall set before them: כִי תַקְנֵה עֲבֶד עָבָרִי שֵשׁ שַנִים יַעֲבֶד וּבַשֹּבִעת יֻצֵא לַחָפִשִי חנָם: When you acquire a Hebrew slave, that person shall serve six years—and shall go free in the seventh year, without payment. אם־בּגַפָּו יָבָא בִּגַפָּו יִצָא אִם־בַּעל אִשָה הוא ויָצאָה אָשׁתוּ עמו: If [a male slave] came single, he shall leave single; if he had a wife, his wife shall leave with him. אָם־אַדניוֹ יִתְן־לָוֹ אִשָּׂה וִיָלִדָה־לָוֹ בַנִים אָוֹ בַנָוֹת הָאִשָּה וִילָדֵיה If his master gave him a wife, and she has borne him children, the wife and her children shall תָהְיֵה לַאדֹלֵיה וָהְוֹא יָצֵא בְגַפְּוֹ: belong to the master, and he shall leave alone. But if the slave declares, "I love my master, and ואָם־אָמָר יֹאמַר הָעָבֵד אָהַבַּתִיּ אֵת־אַדנִי אֵת־אָשֹתִי וִאַת־בַּנַי לְא אַצֵא my wife and children: I do not wish to go free," חַפשׁי: והגישו אַדניו אַל־הַאַלהִים וָהגִישוֹ אַל־הַבֶּלֶת או אַל־הַמזוּזָה וְרַצַּע his master shall take him before God.* He shall be brought to the door or the doorpost, and his אָדניו אָת־אַזנוֹ בַמַרצַע וַעַבַדו לעלם: master shall pierce his ear with an awl; and he shall then remain his master's slave for life. וכי־ימכר איש אַת־בתו לאָמָה לְא תַצֵא כצֵאת הָעַבִדים: When a parent* sells a daughter as a slave, she shall not go free as other slaves do. אם־רַעָּה בַּעִינַי אַדנִיהַ אֲשֶׁר־]לְוֹ[ )לא(יִעדַה וְהַפַּדֵּה לִעם נַכְרֵי If she proves to be displeasing to her master, who designated her for himself, he must let her be לא־ימשל למכרה בבגדו־בה: redeemed; he shall not have the right to sell her to outsiders, since he broke faith with her. ואם־לבנו ייעדנה כמשפט הבנות יעשה־לַה: And if the master designated her for a son, he shall deal with her as is the practice with free maidens. If he takes another [into the household as his 10 אם־אַחֵבת יקח־לָו שֹאֵרָה כִסוּתָה וענַתָה לְא יִגרַע: wife], he must not withhold from this one her food, her clothing, or her conjugal rights.* נאָם־שַּלְשַׁר לָּא יַעַשָּה לָה ווָצַאָה חוָם אַין כְּסַף: 11 If he fails her in these three ways, she shall go free, without payment. :מַכָּה אַישׁ וְמַת מְוֹת יוּמַת: One who fatally strikes another party shall be put to death. וּאֲשֶׂר לָא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנְּה לִיְדֵוֹ וְשַׂמִתִּי לִדְּ מַקְוֹם אֲשֵׁר יַנִּוּס If [a man]* did so but not by design—it came about by an act of God—I will assign you a place to שמה:

:וֹמְכָה אָבְיו וְאִמְוֹ מְוֹת יּוּמְת. One who strikes one's father or mother shall be put to death.

My very altar to be put to death.

through treachery, you shall take that person from

which he can flee.

בערמה מַעם מוָבַּחִי תַּקְחֵנוּ לְמוֹת: 14 When one party schemes against another and kills

- :וְגוֹנֶב אִישׁ וּמְכָרֶוֹ וְנִמְצָא בְיָדְוֹ מְוֹת יוּמְת One who kidnaps another party—whether having sold or still holding the victim—shall be put to death.
  - :וְמְקּלֶּל אָבְיו וְאִמְוֹ מְוֹת יוּמְת. One who insults* one's father or mother shall be put to death.
- When [two] parties quarrel and one strikes the נְכִי־יְרֵיבֶן אֲנָשׂים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵׂהוּ בְּאֶבֶן אַוֹ בְאֶנְרֶף וְלְּא יָמְוּת וְנָפְּל לְמִשׂוְכְּב: יְנָפְּל לְמִשׂוְכְּב: die but has to take to bed.
- 20 When a slave-owning party strikes a slave, male or יְנָקְם: יְנָקְם: when a slave-owning party strikes a slave, male or female, with a rod, who dies there and then,* this must be avenged.
  - 21 But if the victim survives a day or two, this is not to be avenged, since the one is the other's property.
- עלי יְהְיָה וְלְּא יִהְיֶה וְלְּא יִהְיֶה וְלָּא יִהְיֶה וְלָא יִהְיֶה וְלָּא יִהְיָּה וְלָּא יִהְיָה וְלָּא יִהְיָּה וְלָּא יִהְיָּה וְלָּא יִהְיָּה וְלָּא יִהְיָּה וְלָּא יִהְיָה וְלָּא יִבְּיִלְּה וְלְנְתְּן בְּפְּלְלִים: When [two or more] parties fight, and one of them pushes a pregnant woman and a miscarriage results, but no other damage ensues, the one responsible* shall be fined according as the woman's husband may exact, the payment to be based on reckoning.*
  - :וְאִם־אָסָוֹן יִהְיֶה וָנֶתַתָּה נָפֶּשׁ תְּחַת נְפֶּשׁ Part if other damage ensues, the penalty shall be life for life,
  - : עָין תָחַת שֶׁן יָד תְחַת לָּין שֶׂן תָחַת עָּין שֶׁן הָחַת לָי פעפ for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,
  - בורָה: מָבוּלָה תָחָת פַצַע תְחַת פַצַע תְחַת פַצַע תְחַת הַבּוּרָה: 25 burn for burn, wound for wound, bruise for bruise.
- ערייַיָּבֶּה אִׁישׁ אֶת־עִין עְבְדָּוֹ אִוֹ־אֶת־עִין אֲמַתְוֹ וְשַׂחֲתְה לְּחָפְּשִׁי When a slave-owning party strikes the eye of a slave, male or female, and destroys it, that person shall let the slave go free on account of the eye.
- יִשְלְּחֶנּוּ תְּחַת שִׁנְּוֹ אֲרִשׁן אֲבִרֶּוֹ אָרִשׁן אֲבִיל לְחָפְשִׁי יְשַלְּחֶנּוּ תְּחַת שִׁנְּוֹ (מִחָת שִׁנְּוֹ תְּחַת שִׁנְּוֹ תְּחַת שִׁנְּוֹ תְּחַת שִׁנְּוֹ מִיִּל לְחָפְשִׁי יְשַלְּחֶנּוּ תְּחַת שִׁנְּוֹ or female, that person shall let the slave go free on account of the tooth.
- עור אָת־אִשׂה וָמֶת סָקּוֹל יִסִקּל הַשּׁוֹר וְלָא When an ox gores a man or a woman to death, the ox shall be stoned and its flesh shall not be eaten, but the owner of the ox is not to be punished.
  - If, however, that ox has been in the habit of goring, and its owner, though warned, has failed to guard it, and it kills a man or a woman—the ox shall be stoned and its owner, too, shall be put to death.
    - יזישַת עלְיו וְנָתַןְ פִּדְיָן נַפְשׁוֹ כְּכְל אֲשֶׂר־יּזּשֶׂת עָלְיו וְנָתַןְ פִּדְיָן נַפְשׁוֹ כְּכְל אֲשֶׂר־יּזּשֶׂת עָלְיו: 30 If ransom is imposed, the owner must pay whatever is imposed to redeem the owner's own life.

- אוֹבן יגָח אוֹבָת יְגָח כַמְשַׁפָט הַזָּה יַעְשֵה לְוֹ: 31 So, too, if it gores a minor, male or female, [its owner] shall be dealt with according to the same rule.
- אם־עֶבֶד יְגָח הַשִּוֹר אָוֹ אָמַה כַּסֵף | שִּלְשִׁים שִּקְלִּים יְתֵן לַאַדּלַיִינ 32 But if the ox gores a slave, male or female, [its והשור יסקל:
  - owner] shall pay thirty shekels of silver to the master, and the ox shall be stoned.
  - ונפל־שמה שור או חמור:
  - וֹכְי־יִפּתַּח אִישׁ בור אוֹ כִי־יִכְרָה אֵישׁ בּר וַלְא יִכְסַנּוּ 33 When any party opens a pit, or when any party digs a pit and does not cover it, and an ox or an ass falls into it.
  - 34 בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יהיה לו:
    - the one responsible for the pit must make restitution—paying the price to the owner, but keeping the dead animal.
- 35 וכיייגף שור־איש את־שור רעהו ומת ומכלו את־השור החי וחצו אַת־כַּספֿו וגָם אַת־הַמַת יַחֲצון:
- When any party's ox injures a neighbor's ox and it dies, they shall sell the live ox and divide its price; they shall also divide the dead animal.
  - 36 או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשם ולא ישמרנו בעליו שלם ישלם שור תחת השור והמת יהיה-לו:
    - If, however, it is known that the ox was in the habit of goring, and its owner has failed to guard it, that person must restore ox for ox, but shall keep the dead animal.
- 37 כִי יִגנָב־אִישׁ שָוֹר אוֹ־שֵׂה וּטַבְחוֹ אָוֹ מַכְרָוֹ חֲמַשָּה בָּלָּר יִשַּׁלֵם תַחַת הַשור ואַרבַע־צאן תַחַת הַשָּה:
  - * When any party steals an ox or a sheep, and slaughters it or sells it, that person shall pay five oxen for the ox, and four sheep for the sheep.—

- אם־בַּמַחתַרֶת יִמַצֵא הַנַּנַב והכַה וַמַת אֵין לו דַמים:
- 1 If the thief is seized while tunneling* and beaten to death, there is no bloodguilt in that case.
- אם־זָרחָה הַשַּמֵשׁ עָלִיו דָמַים לַוֹ שַׁלָּם יִשַּלֵם אִם־אַין לו ונִמכַר בגנבתו:
- If the sun had already risen, there is bloodguilt in that case.—[The thief] must make restitution, and if lacking the means, shall be sold for the theft.
- אם־המצא תמצא ביָדו הגנבה משור עד־חמור עד־שה חיַים שנים ישלם:
- But if what was stolen—whether ox or ass or sheep—is found alive and in hand, that person shall pay double.
- כִי יַבער־אִישׂ שַׁדֶה אוֹ כַּרֶם וִשִּלָּחֹ אַת־בִּעִירֹה וּבער בְּשִׁדֶה אַחַר מֵיטַב שבהו ומיטב כרמו ישלם:
- When any party who owns livestock lets it loose to graze in another's land, and so allows a field or a vineyard to be grazed bare, restitution must be made for the impairment* of that field or vineyard.
  - כִי־תַצֵּא אֲשׁ ומַצִּאָה קצִים ונֵאֵכָל נָדִישׁ או הַקּמָה או הַשְּׁדָה שַׁלֶּם ישלם הַמַבער אַת־הַבערָה:
- When a fire is started and spreads to thorns, so that stacked, standing, or growing* grain is consumed, the one who started the fire must make restitution.

- כִי־יִתֵּן אִישׁ אֵל־רֵעָהוּ כַסַף אוֹ־כַלִים לְשִׁמֹר וְגַנָב מַבַּית הָאִישׁ אם־ימצא הגנב ישלם שנים:
- When any party gives money or goods to another for safekeeping, and they are stolen from that other party's house: if caught, the thief shall pay double;
- אָם־לָא יִמָצֵאֹ הַגַּנָּב וִנִקרָב בְּעַל־הַבַּיִת אֵל־הַאֵלֹהַים אִם־לָא שַׁלָח יָדְוֹ במלאכת רעהו:
- if the thief is not caught, the owner of the house shall depose before God* and deny laying hands on the other's property.
- על־כַל־הַבַר־פַּשַע על־שור על־חֵמור על־שור על־שוֹב על־כַל־אַבַרָה אַשור יאמר כי־הוא וה עד האלהים יבא דבר־שניהם אשר יַרשיען אַלהים ישלם שנים לרעהו:
- (In all charges of misappropriation—pertaining to an ox, an ass, a sheep, a garment, or any other loss, whereof one party alleges, "This is it"—the case of both parties shall come before God: the one whom God declares guilty shall pay double to the other.)
- כִי־יִתוֹ אִישׁ אֵל־רֵעָהוּ חַמֹור אוֹ־שִור אוֹ־שָׁה וִכְלֹ־בַּהַמָּה לְשִׁמְר וּמֵת אורנשבר אורנשבה אין ראה:
- When any party gives to another an ass, an ox, a sheep or any other animal to guard, and it dies or is injured or is carried off, with no witness about,
- שבעת יהוָה תהיֵה בֵּין שׁנֵיהֵם אִם־לְא שַׁלָח יָדִו בִּמְלָאכֵת רֵעְהוּ וַלָקח בַעַלִיו וַלָּא יִשַלְם:
- an oath before הוהי shall decide between the two of them that the one has not laid hands on the property of the other; the owner must acquiesce, and no restitution shall be made.
- ואם־גנב יענב מעמו ישלם לבעליו: 11 But if [the animal] was stolen from the guardian, restitution shall be made to its owner.
- 12 אָם־טַרָף יִטָרֶף יִבָּאֲהוּ עָד הַטִּרֶפָּה לְא יִשַׂלְם:
  - If it was torn by beasts, the guardian shall bring it as evidence—not needing to replace what has been torn by beasts.
- 13 וְכִי־יִשִאָל אֵישׁ מֵעָם רֵעָהוּ וְנָשׁבָּר אוֹ־מַת בִּעְלִיוּ אֵין־עמוּ שׁלַם ישלם:
- When any party borrows [an animal] from another and it dies or is injured, its owner not being with it, restitution must be made.
  - :14 אם־בעליו עמו לא ישלם אם־שכיר הוא בא בשכרו:
    - If its owner was with it, no restitution need be made; but if it was hired, that payment is due.
- 15 וכִי־יִפַתָה אִישׁ בִתוּלָה אֲשֵׁר לֹא־אַרְשָׁה וְשַׁכָב עְמַה מַהֵר יִמְהְרֵנָה לו לאשה:
  - If a man seduces a virgin for whom the bride-price has not been paid,* and lies with her, he must make her his wife by payment of a bride-price.

  - בתוּלְת: אם־מַאַן יִמַאַן אָבִיה לְוֹ כֶּסֵף יִשׁלְּל כִמֹהַר הַבַּתוּלְת: 16 If her father refuses to give her to him, he must still weigh out silver in accordance with the bride-price for virgins.

    - :מְכַשֵּׁפָה לְא תְחְיֵה You shall not tolerate* a sorceress.

    - 18 Whoever lies with a beast shall be put to death.

    - alone הוהי alone קלתי לִיהוָה לְבַדְּוֹ: Whoever sacrifices to a god other than זבֶח לָאֵלהִים יָחֲרָם בַּלְתְי לַיהוָה לְבַדְּוֹ: shall be proscribed.*

    - 20 You shall not wrong or oppress a stranger, for you וּנֶר לֹא־תוֹנֶה וֹלָא תַלֹּתְצַנוֹ כִּי־נֵרִים הֵיִיתַם בַּאָרֵץ מַצַרִיִם: were strangers in the land of Egypt.

- :בְּל־אַלְמְנָה וְיָתְוֹם לְּא תְעְנְּוּן You [communal leaders]* shall not ill-treat any widow or orphan.
- יצְעָק אַלַי שַּׁמְע אֶשֶּׁמְע צֵעֶקּתְוֹ: אם־צַעָּק יִצְעָלְ אַלַי שַּׁמְע אֶשֶּׁמְע צֵעֶקּתְוֹ: 22 If you do mistreat them, I will heed their outcry as soon as they cry out to Me,
  - 23 and My anger shall blaze forth and I will put you to the sword, and your own wives shall become widows and your children orphans.
  - אם־כֶּסֶף וּ תַּלְוָה אֶת־תְעָנִי עָמַׂךְ לֹא־תִהְיֶה לְוֹ כְּנְשְׂה 24 If you lend money to My people, to the poor among לָא־תְשִׂימִוּן עָלְיו נְשֶׁךְ: 'מַּרְ לֹא־תִהְיֶה לְוֹ כְּנִשְׂה you, do not act toward them as a creditor; exact no interest from them.
    - בנּוּ לְּוֹי מַעְרֶ עָדְ־בְּא הַשֶּׁמֶשׁ הְשִּׁיבְנּוּ לְוֹי 25 If you take your neighbor's garment in pledge, you must return it before the sun sets;
    - 26 it is the only available clothing—it is what covers the skin. In what else shall [your neighbor] sleep? Therefore, if that person cries out to Me, I will pay heed, for I am compassionate.
      - 27 You shall not revile God, nor put a curse upon a chieftain among your people.
      - 28 You shall not put off the skimming of the first yield of your vats.* You shall give Me the male first-born among your children.
    - 29 You shall do the same with your cattle and your cattle and your flocks: seven days the male first-born* shall remain with its mother; on the eighth day you shall give it to Me.
  - יוְאַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיָוּן לְי וּבְשַּׂרָה טְרֵפָּהֹ לְּא תֹאבֵלוּ לַכֶּלֶב You shall be holy people to Me: you must not eat flesh torn by beasts in the field; you shall cast it to the dogs.

23

- יה לָא תְשָׂא שַׂמַע שַׂוְא אַל־תְשֶׂת יְדְרֶּ עִם־רָשִׁע לִּהְיֻת עֶד חִמְס:

  You must not carry false rumors; you shall not join hands with the guilty to act as a malicious witness:
- You shall neither side with the mighty* to do לְּאַ־תְעֲנָה עְלִּ־רְבַּ לְנְטֶת אַחֲרֶי רַבִּים לְרָעֻת וְלֹא־תַעֲנָה עַל־רִב לִנְטֶת אַחֲרֶי רַבִּים לִּהְעֵּת וְלֹא־תַעֲנָה עַל־רִב לִנְטֶת אַחֲרֶי רַבִּים לִּהְעֵת וְלֹא־תַעֲנָה עַל־רִב לִנְטֶת אַחֲרֶי רַבִּים לְרָעֻת וְלֹא־תַעֲנָה עַל־רִב לִנְטֶת אַחֲרֶי רַבִּים לִּהְעַת וְלֹא־תַעֲנָה עַל־רִב לִנְטֶת אַחֲרֶי רַבִּים לְּהָעֻת וְלֹא־תַעֲנָה עַל־רִב לִנְטֶת אַחֲרֶי רַבְּים לִּנְעֹת וְלֹא־תַעֲנָה עַל־רִב לִנְטֶת אַחֲרֶי רַבִּים לִּבְּעֹת וְלֹא־תַעֲנָה עַל־רִב לִנְטֶת אַחֲרֶי רַבְּים לִּבְּעֹם לְּבָּעֵת וְלֹא־תַעֲנָה עַל־רִב לִנְטֶת אַחֲרֶי רַבְּים לִּנְעֹת וְלֹא־תַעֲנָה עַל־רִב לִנְטֶת אַחֲרֶי רַבְּים לִּנְעֹת וְלֹצְית וְלֹא־תַעֲנָה עִּים לִּנְעָּת וְאִרתְעָנָה עִּרְרִב לִּנְטֶת אַחְרֵי רָבִים לְּנְעִית וְלֹּעִנְה עִּלְּרִית וְּלִּית וְיִים לְּיִבְּעָּת וְּלִית וְנָּבְּים לְּבְּעָת וְּבִּים לְּבִּים לְּעָּת וְּלִית וְנָּבְּים לִּים עִּים בְּיִים לְּיִים לְּיִּת וְּבִּים לְּבִּים לְּבִּים לְּבִים לְּבִים לְּבִּים לְּבִים לְּנְבְּים לְּבִּים לְּבִּים לְבִּים לְּבִּים לְּבִים לִּבְּים לְּבִּים לִּבְּים לְבִּים לִּבְּים לְבִּים לְּבִים לְּבְּים לְּבִּים לְּבְּים לְּבְים לְבְּבְּים לְּבְים לְבְּים לְּבְּים לְּבְּים לְּבְּים לְּבְּים לְּבְּים לְבְּים לְּבְּים לְּבְּים לְבִּים לְבִּים לְּבְּים לְבִּים לְּבְּים לְּבְּים לְבְּבְּים לְבִּים לְּבְּים לְּבְּים לְּבְּים לְּבְּים לְבְּבְּים לְבִּים לְּבְּים לְּבְּים לְּבְּים לְּבְּבְּים לְּבְּים לְּבְּים לְבִּים לְבִּים לְּבְּים לְבִּים לְבְים לְּבִּים לְבְּים לְּבְּים לְּבְּבְּים לְּבְּים לְבְּבְּים לְבִּים לְּבִּים לְבִּים לְּבְּים לְּבְּים לְבְּבְּים לְבְּים לְּבְי
  - יוֹדֶּל לְאׁ תֶהְדֶּר בְּרִיבְוֹ: 3 nor shall you show deference to a poor person in a dispute.
  - בּי תִפְנַּע שַוֹר אִיִבְךָ אִוֹ חֲמֹרְוֹ תֹעֲה הָשַׂב תְשִׁיבֶנוּ לְוֹ: 4 When you encounter your enemy's ox or ass wandering, you must take it back.

- When you see the ass of your enemy lying under its בְּי־תִרְאֶּה חֲמַוֹר שֹׁנַאֲךָ רֹבֵץׁ תַּחַת מַשַּׁאוֹ וְחְדַלְתְּ מֵעֲזָב לְוֹ עָזְב הַעָּזִב עִמְוֹ: When you see the ass of your enemy lying under its burden and would refrain from raising* it, you must nevertheless help raise it.

  You shall not subvert the rights of your needy in their disputes.
- :מְהְבַר־שֶּׁקְר תִּרְחֲק וְנָקִי וְצַהִּילְ אְלֹ־תַּהֲרֹג כְּי לֹא־אַצְהְיק רְשָׁקר תִּרְחֲק וְנָקִי וְצַהִּילְ אְלֹ־תַּהֲרֹג כְּי לֹא־אַצְהְיק רְשְׁעָ on those who are innocent and in the right, for I will not acquit the wrongdoer.
- :וְשַׂחַד לָּא תִקְח כִי הַשַּׂחַד יְעַנַר פִּקְחִׂים וְיסַלֶּף הַבְּרֶי צֵהִיקִים Do not take bribes, for bribes blind the clear-sighted and upset the pleas of those who are in the right.
- אָריִקם הַאָּרֶץ הַלָּא הַלְּחֶץ וְאַתֶּם יְדַעְתָּםׂ אָת־נָפֶּשׁ הַגַּּר כִּי־גַרִים הֱיִיתֶם בְּאָרֶץ (יַגַרְים הֶיִיתֶם בְּאָרֶץ הַיְבֶּעְהָם אָת־נָפֶּשׁ הַגַּּר כִּי־גַרְים הֱיִיתֶם בְּאָרֶץ (אַ הַלְחֵץ וְאַתָּם אָת־נָפֶּשׁ הַגַּּר כִּי־גַרִים הֱיִיתֶם בְּאָרֶץ (אַ הַלְחֵץ וְאַתָּם אָת־נָפֶשׁ הַגַּּר כִּי־גַרִים הֱיִיתֶם בְּאָרֶץ (אַ הַלְחֵץ וְאַתָּם אָת־נָפֶשׁ הַגַּּר כִּי־גַרִים הֱיִיתֶם בְּאָרֶץ (אַ הַלְחֵץ וְאַתָּם אָת־נָפֶשׁ הַגַּּר כִּי־גַרִים הֱיִיתֶם בְּאָרֶץ (אַ הַלְחֵץ וְאַתָּם בְּאָרֶץ הַיְּרָם הְיִיתֶם בְּאָרֶץ הַיּבְּרִים הְיִיתֶם בְּאָרֶץ הַיְּבֶּרִים הְיִּיתֶם בְּאָרֶץ הַיְּבְּרִים הְיִיתֶם בְּאָרֶץ הַיְּבְּיִם הְיִּיתֶם בְּאָרֶץ הַיְבְּרִים הְיִיתֶם בְּאָרֶץ הַיְּבְּיִם הְיִיתֶם בְּאָרֶץ הְאַרְיִם הְיִבְּיִם הְיִיתֶם בְּאָרֶץ הִיבְּרִים הְיִבְּיִם הְיִיתֶם בְּאָרֶץ הְאַרְיִם הְיִיתְם בְּאָרֶץ הְאַרְיִם הְיִּבְּיִם הְיִיתְם הְיִּיתְם בְּאָרֶץ הְאָבְּיִם הְיִבְּיִם הְיִיתְם בְּאָרֶץ הְאַרְיִם הְיִּבְּיִם הְיִּיתְם בְּאָרֶץ הְאָרָיִם הְיִּבְּיִם הְיִיתְם בְּאָרֶץ הְאָבְּיִם הְּיִּבְּיִם הְּיִּתְם הְּאָרֶץ הְשִׁרְּבְּיִּם הְּבִּיִּם הְיִּיְם הְּיִיתֶם בְּאָרֶץ הְאָבְּיִם הְּיִּבְּיִם הְּבִּיִּם הְּשִּׁרְים הְּיִיתְם בְּיִּיתְם הְּאָרֶרְיִם הְּיִּבְּיִּם הְּבִּים הְּבְּיִּם הְּבִּים הְּבִּים הְּיִּיתְם בְּאָרֶץ הְיִּבְּיִם הְּבִּים הְּבִּים הְבִּיִּים הְבִּים הְבִּיתְם הְבִּים הְבִּיִיתְם הְבִּים הְבִּים הְּבִּים הְבִּים הְבִּים הְבִּים הְבּיִים הְבּיִים הְבִּים הְבִּים הְבִּים הְבִּים הְבִּים הְבִּיְיתְם הְבּיִים הְבּיִים הְבִּים הְבִּיִים הְבִּים הְבִּים הְבִּים הְבִּים הְבִּים הְבּייִם הְבְּים הְבִּים הְבִּים הְבּיִּם הְבִּים הְבִּים הְבְּיִם הְבְּיִּם הְבִּים הְבּיִּים הְבִּים הְבּיּבְים הְבּיִים הְבּיִים הְבּים הְבּיים הְבּיִים הְבּיּבְים הּבּיית הְיבּים הְבּייִים הְבּיים הְבּים הְבּיּבְים הְבּיּבְים הְבּיּים הְּבּיִים הְבִּים הְבּיים הְבּים הְבִּים הְבּיּבְים הְבְּיִּם הְבּים הְבּיּבְים הּבּיים הְבּיים הְבּיּבְים הְבּיבּים הְבִּים הְבּיִים הְבּיים הְבּיים הּבּיים הְבִּים הְבּיּבְים הְבּיבּים הְבּיִים הְבְּיִּבְּים הְבּים הְבִים הְּבְּים הְּבְּבְּים הְבִּים הְבּיּבְּים הְבִּיּבְים הְבִּים ה
  - וְשְׁשׁ שִׂנִים תִּזְרָע אֶת־אַרְצְּךֶ וְאָסַפְּתְּ אֶת־תְבוּאָתָה: 10 Six years you shall sow your land and gather in its yield;
  - but in the seventh you shall let it rest and lie מְיַת הַשְּׁמְטָנָה וּנְטַשְּׁתָּה וְאָכְלוּ אֶבְינָי עַכֶּּןךְ וְיִתְּלֶּם תֹאכְלּ had in the seventh you shall let it rest and lie fallow. Let the needy among your people eat of it, and what they leave let the wild beasts eat. You shall do the same with your vineyards and your olive groves.
  - Six days you shall do your work, but on the seventh day you shall cease from labor, in order that your ox and your ass may rest, and that your home-born slave and the stranger may be refreshed.
- 13 Be on guard concerning all that I have told you. אַ יִשִּׂמֶע עָל־פִּיךָ: אַ יִשִּׂמֶע עָל־פִיךָ: או או הואס שו אַ אַרִים אָחַרִים לָא תַזְכִּירוּ (אַ הַשְּׁמֶע אַל־פִיךָ: או או או הואס שו הואס שו הואס שו או הואס שו הואס הואס שו ה
  - :מּלְשׁ רְגָלִים תָּחְג לְי בַּשִּנְה Three times a year you shall hold a festival for Me:
  - אָת־חְג הַמַצוֹת תְּשְׂמִר שִּבְעְת יָמִים הֹאכַל מַצּוֹת כְּאֲשֶׂר צַוִּיתֹךְ You shall observe the Feast of Unleavened Bread—eating unleavened bread for seven days as I have commanded you—at the set time in the month* of Abib, for in it you went forth from Egypt; and none shall appear before Me empty-handed;
  - and the Feast of the Harvest, of the first fruits of your work, of what you sow in the field; and the Feast of Ingathering at the end of the year, when you gather in the results of your work from the field.
    - :הְּאָלוֹן יְהֹוְה הָאָלֹן בְּשַׁלְמ בְּשָׁנְה יֵרָאֶה בָּל־זְכְוּרְךְּ אֶל־פְנֶי הָאָלָן וּ יְהֹוְה Three times a year all your males shall appear before the Sovereign, הוהי.
      - ילְא־יָלְין חְלֶב־חַגִּי עִד־בְּקְר: You shall not offer the blood of My sacrifice with anything leavened; and the fat of My festal offering shall not be left lying until morning.

- דרי אָדְמַתְּךֶּ תְבִּיא בֵּית יָהוֹה אֱלֹהַיְךָ לְאַ־תְבַשֵּל גִּדִי 19 The choice first fruits of your soil you shall בַחַלָב אמו:
  - bring to the house of your God הוהי. You shall not boil a kid in its mother's milk.
  - אַל־הַמַקום אַשר הַכנתי:
  - בּדֶּרֶךְ וְלַהֲבְיאֲךְ (לְפָּנֶּיךָ לִשְׂמְרְךָ בַּדְּרֶךְ וְלַהֲבְיאֲךְ 20 I am sending a messenger before you to guard you on the way and to bring you to the place that I have made ready.
- 21 השמר מפניו ושמע בקלו אל־תמר בו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבו:
  - Pay heed to him and obey him. Do not defy him, for he will not pardon your offenses, since My Name is in him;
  - 22 כִּי אִם־שָׂמָוֹעַ תִשְּׁמַעַ בְּקֹלוֹ וְעָשַׂיתַ כִּלֹ אֲשֶׂר אֲדַבֵּר וְאָיַבְתִיּ אַת־אִיבֵּיךָ וצַרתי אַת־צררֵיךַ:
    - but if you obey him and do all that I say, I will be an enemy to your enemies and a foe to your foes.
  - כִי־יֵלָךְ מַלֹּאָכִי לפַנֵּיךָ וַהַבִּיאַךָ אַל־הָאַמרי והַחתי והַפּרִזִּי וָהַכְנַעֵלֵי הַתִּוִּי וָהַיִבוּסִי וָהְכַחַדְתִיו:
- When My messenger goes before you and brings you to the Amorites, the Hittites, the Perizzites, the Canaanites, the Hivites, and the Jebusites, and I annihilate them,
- 24 לְא־תִשִּׁתַחֲנָה לֵאלְהֵיהֵם וּלְא תַעָבִדֵּם וּלְא תַעֲשֵׂה כִּמַעֲשֵׂיהָם כִּי הָרֵס תהַרַסֶם ושבר תשבר מצבתיהם:
  - you shall not bow down to their gods in worship or follow their practices, but shall tear them down and smash their pillars to bits.
  - 25 וַעַבַדתַם אַת יִהוָה אֱלְהֵיכֵם ובַרָך אַת־לַחִמַך וִאַת־מֵימַיך וַהַסִּרתִי מחלה מקרבה:
    - You shall serve your God הוהי, who will bless your bread and your water. And I will remove sickness from your midst.

    - :לָא תִהְיֶה מְשַׂכֵלָה וַעֲקְרָה בְּאַרְצֶךָ אֶת־מִסְפָּר יָמֶידָ אֲמַלְא No woman in your land shall miscarry or be barren. I will let you enjoy the full count of your days.
- 27 אַת־אַימַתוּ אֲשַׁלָּח לִפְּנִיךָ וִהַמֹתוּ אַת־כַּל־הָעָם אֲשֵׂר תַּבְא בָּהָם וִנְתַתִּי אָת־כַל־איביך אַלִיךַ ערף:
  - I will send forth My terror before you, and I will throw into panic all the people among whom you come, and I will make all your enemies turn tail* before you.
  - 28 וְשָלַחְתָּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֵיךָ וְגַרְשָׂה אֶת־הַחִנִּי אֶת־הַכְנַעֲנֶי ואת־החתי מלפניך:
- I will send a plague* ahead of you, and it shall drive out before you the Hivites, the Canaanites, and the Hittites.
  - 29 לְא אַגָּרשַנוּ מִפָּנֵיךָ בִשׁנָה אַחַת פַן־תִהיַה הָאָרֵץ שֹמַמָה וִרַבַּה עַלֵיךָ חַיַּת הַשַּׂדָה:
    - I will not drive them out before you in a single year, lest the land become desolate and the wild beasts multiply to your hurt.
  - מעט מעט אַגָּרִשְנוּ מִפַנַיךָ עָד אַשֶר תִפְּרֵה ונָחַלִתְ אַת־הָאָרֵץ:
- 30 I will drive them out before you little by little, until you have increased and possess the land.
  - וִשַׂתֵּי אֵת־גַּבַלְךָ מיַם־סוּף וִעָד־יָם פַּלְשַׁתִּים וּמִמַדִבָּר עַד־הַנָּהַר כֵּי ן אָתֵן בַיֶדַכֶּם אַת ישבי האַרֵץ וגַרְשׁתִמו מפּנֵיךַ:
    - I will set your borders from the Sea of Reeds to the Sea of Philistia, and from the wilderness to the Euphrates; for I will deliver the inhabitants of the land into your hands, and you will drive them out before you.
    - 32 לְא־תַכַרְת לָהֶם וַלֵאלְהֵיהֵם בַּרִית:
- You shall make no covenant with them and their gods.

את־אַלְהֵיהֶם לֹי כִי תַעֲבֹּד אַת־אַלְהֵיהֶם לֹא יַשֹבוּ בַאַרצַן פַן־יַחֲטַיאוּ אתְךָ לִי כִי תַעֲבֹד אַת־אַלְהֵיהֶם 33 They shall not remain in your land, lest they כִי־יִהְיֵה לְדָ לִמוֹקְשׁ:

cause you to sin against Me; for you will serve their gods—and it will prove a snare to you.

24

ואַל־משָּה אַמַר עַלָה אַל־יִהוָה אַתַה ואַהַרוֹ נַדָב וַאַבִיהוּא ושבעים מזקני ישראל והשתחויתם מרחק:

Then [God] said to Moses, "Come up to הוהי, with Aaron, Nadab and Abihu, and seventy elders of Israel, and bow low from afar.

ונגַש משה לבדו אל־יהוָה והם לא יגשו והַעָּם לא יַעלו עמו:

Moses alone shall come near הוהי; but the others shall not come near, nor shall the people come up with him."

וַיָבַא משה וַיִּסַפַּר לַעָם אָת כַל־דְבַרֵי יְהוֹה וָאָת כַל־הַמְשׁפַטִים וַיַּען כַל־הַעָּם קול אָחַד וַיִּאמרוּ כַל־הַדְּבַרִים אַשַר־דִבֵּר יְהוָה נעשה:

Moses went and repeated to the people all the commands of הוהי and all the rules; and all the people answered with one voice, saying, "All the things that הוהי has commanded we will do!"

וַיִּכַתְב משוה אָת כָּל־דִבַּרָי יְהוֹה וַיַשׁכֶּם בַּבֹּקַר וַיָבֵן מִזְבַּח תַחַת הַהַר ושֹתַים עשבה מַצֵבַה לשנֵים עשר שבטי ישראַל:

Moses then wrote down all the commands of הוהי. Early in the morning, he set up an altar at the foot of the mountain, with twelve pillars for the twelve tribes of Israel.

וַיִשׁלַח אַת־נַעַרֵי בַנֶי יִשֹׁרָאֵל וַיַּעַלוּ עלֶת וַיִּזְבַחוּ זְבַחְים שלמים ליהוה פרים:

He designated some assistants* among the Israelites, and they offered burnt offerings and sacrificed bulls as offerings of well-being to הוהי.

וִיקח משה חַצֵי הַדָּם וַיָשֵם בַאַנָּנֶת וַחַצֵי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִזבַחַ:

Moses took one part of the blood and put it in basins, and the other part of the blood he dashed against the altar.

וַיִּקָחֹ סָפֵר הַבַּרִית וַיִּקרָא בִאָזְנֵי הָעָם וַיַּאמִרוּ כֵּל אֲשֵר־דִבֶּר יהוה נעשה ונשמע:

Then he took the record of the covenant and read it aloud to the people. And they said, "All that has spoken we will faithfully do!"*

וַיִּקָח מֹשֵׁהֹ אֲת־הַדָּם וַיִּזְרָק עַל־הָעָם וַיֹּאמֵר הְנָה דַם־הַבְּרִיתׁ אֲשֵׂר כַרַת יהוָה עמַכֶם על כַל־הַדְבַרִים הַאֵּלֶה:

Moses took the blood and dashed it on the people and said, "This is the blood of the covenant that now makes with you concerning all these commands."

וַיָעַל משה ואָהַרָן נָדָב וַאֲבִיהוּא ושֹבִעִים מִזִקנֵי ישׂרָאֵל:

Then Moses and Aaron, Nadab and Abihu, and seventy elders of Israel ascended;

10 וַיִּרָאוֹ אַת אֵלהֵי יִשֹׁרָאַל וִתְחַת רַגַּלִיו כִּמַעֲשֵה לְבַנַת הַסַפּיר וכעצם השמים לטהר:

and they saw the God of Israel—under whose feet was the likeness of a pavement of sapphire, like the very sky for purity.

11 ואל־אַצִילִי בִנִי יִשֹרָאַל לֹא שַלַח יָדוֹ וַיַחֵזוֹּ אַת־הָאַלהִים וַיֹאכלוּ וַיִשׁתוּ:

Yet [God] did not raise a hand against the leaders* of the Israelites; they beheld God, and they ate and drank.

12 ניאמר יהוֹה אַל־מעוֹה עַלָה אַלִי הָהַרָה וַהיֵה־עוֹם ואַתְנָה לְךָ אַת־לְחְת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם:

said to Moses, "Come up to Me on the mountain and wait there, and I will give you the stone tablets with the teachings and commandments which I have inscribed to instruct them."

- בי: הָאֶלהְים: So Moses and his attendant Joshua arose, and Moses
- ascended the mountain of God. 14 To the elders he had said. "Wait here for us until" ואל־הזקנים אמר שבוּ־לנוּ בוֹה עד אשר־נשוּב אליכם והנֹה אהר
- ד וְאֶלְ־הַזְּקנְיִם אָמֵרְ שְׂבוּ־לָנוּ בָּוֶּה עְד אֲשֶׂר־נָשוּׁב אֲלֵיכְם וְהְנֵּה אַהֲרְן To the elders he had said, "Wait here for us until we return to you. You have Aaron and Hur with you; let anyone who has a legal matter approach them."
  - :יָעל מֹשֶׂה אֶל־הָהְר וַיְכָס הֶעָנָן אֶת־הָהְר וֹיָכָס הֶעָנָן אֶת־הָהָר 15 When Moses had ascended the mountain, the cloud covered the mountain.
  - זורייְהוָהֹ עַל־הְר סִינִּי וַיְכַסְהוּ הֶעָנְן שַּׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא The Presence of הוהי abode on Mount Sinai, and the cloud hid it for six days. On the seventh day [God] called to Moses from the midst of the cloud.
  - :וְמַרְאָהֹ כְּבֶוֹד יְהוֹּה כְּאָשׁ אֹכֶלֶת בְּרָאשׁ הָהְר לְעֵינֶי בְּנֶי יִשְׂרָאְל אֹכֶלֶת בְּרָאשׁ הָהְר לְעֵינֶי בְּנֶי יִשְׂרָאְל או Now the Presence of the Israelites as a consuming fire on the top of the mountain.
  - אַרְבַּעִים (זְיָבְי מֹשֶׁהְ בָּהְּר אַרְבַּעִים (זְיָבְי מֹשֶׁה בָּהְר אַרְבַּעִים לֹיִלָּה: Moses went inside the cloud and ascended the mountain; and Moses remained on the mountain forty days and forty nights.